

OSLO TINGRETT

Dok 2

Justis- og beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep

0030 Oslo

Deres referanse
201107915 ES SRY/bj

Vår referanse
11-196851ADM-OTIR/ADM

Dato
17.01.2012

Høring – behandlingen av sivile krav etter terrorhandlingene 22. juli 2011. Forslag til enkelte endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

1. Innledning

Oslo tingrett viser til Justisdepartementets høring av 7. desember 2011 om forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven.

Det betydelige antallet personer som er berørt av hendelsene 22. juli 2011 skaper store utfordringer for Oslo tingrett i forhold til å gjennomføre straffesaken på en hensiktsmessig og verdig måte samtidig som man ivaretar interessene til de fornærmede og etterlatte i saken på en god måte. Oslo tingrett stiller seg positiv til departementets forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven, idet disse vil medvirke til en god gjennomføring av straffesaken.

Når det gjelder forslagene som knytter seg til behandlingen av de sivile kravene for voldsoffererstatningsmyndighetene, så slutter Oslo tingrett seg til disse, og vil komme med noen korte merknader til det som gjelder saksbehandlingsreglene i punkt 2. Vi vil understreke at Oslo tingrett i utgangspunktet selvsagt er positive til at sivile krav normalt behandles under hovedforhandlingen i straffesaker. Vår domstol har derfor blant annet laget egne rutiner for å sikre en forsvarlig behandling av disse. I 22. juli-saken vil det imidlertid ikke være mulig å gjennomføre straffesaken på en hensiktsmessig måte hvis det åpnes for å behandle sivile krav under hovedforhandlingen. I følge høringsnotatet har departementer forsiktig anslått antall forventede voldsoffererstatningssaker til 2000. Det er vanskelig å anslå hvor lang tid det ville ta å behandle disse kravene under hovedforhandlingen, men hvis man forsiktig anslår at retten i gjennomsnitt bruker 1 time på hvert krav vil det medgå ca. 70 uker i retten. Selv om man skulle velge bare å behandle krav fra de som møter som vitner under hovedforhandlingen, vil

Postadresse
Postboks 8023 Dep., 0030 Oslo

Sentralbord
22 03 52 00

Saksbehandler
Liv Rognlien

Bankgiro

Organisasjonsnummer
974714647

Kontoradresse
Oslo Tinghus, C. J. Hambrospl. 4

Telefaks
22 03 53 53

Telefon
22 03 52 15

Ekspedisjonstid
0845-1545 (1500)

Internett/E-post
http://domstol.no/oslo_tingrett
oslo.tingrett.eksp@domstol.no

omfanget bli så omfattende at det vil medføre betydelig forsinkelse av gjennomføringen av denne. Det er heller ikke ønskelig at behandlingen av de sivile kravene utsettes til straffesaken er pådømt, jf straffeprosessloven § 431. En slik behandling skal skje med de samme dommere som avgjorde straffesaken. Det betyr at det vil være svært vanskelig å finne personer som kan påta seg vervet som meddommer i saken. Idet tiltalte vil være part ved behandlingen av de sivile kravene, vil man heller ikke kunne starte behandlingen av disse før ankeforhandlingene i straffesaken er avsluttet i lagmannsretten. Den styrking av saksbehandlingskapasiteten og endring av regelverket som det legges opp til i høringsnotatet, vil etter vår mening sikre en rask og forsvarlig behandling av erstatningskravene uten at de fornærmede og etterlatte må møte tiltalte som motpart i retten kanskje gjennom flere rettsinstanser.

Når det gjelder forslagene om endringer i straffeprosessloven – om fornærmede og etterlattes deltakelse i rettsmøte og hjemmel for oppnevning av koordinerende bistandsadvokat - er Oslo tingrett i all hovedsak enig i disse. Vi vil likevel komme med noen merknader til de konkrete forslagene nedenfor i punkt 3 og 4.

2. Behandlingen av de sivile kravene for voldsoffererstatningsmyndighetene

Oslo tingrett har ingen merknader til punkt 2 og 3 i høringsnotatet.

I høringsnotatet punkt 4 foreslår departementet særlige regler om muntlig behandling av søknader om voldsoffererstatning. Oslo tingrett slutter seg til departementets vurderinger og forslag. En ordning der det avholdes muntlige forhandlinger i utvalgte saker vil være både hensiktsmessig og ressursbesparende. I den forbindelse kan det nevnes at det blant de oppnevnte bistandsadvokatene i saken er nedsatt en gruppe som skal velge ut hvilke saker som kan egne seg som presedenssaker. Oslo tingrett mener dette arbeidet vil redusere kostnadene for senere saker, og vil dekke bistandsadvokatenes salær knyttet til presedenssakene.

I høringsnotatet punkt 5.2 foreslår departementet at domstolene skal ha adgang til å prøve alle sider av voldsoffererstatningsmyndighetenes vedtak om oppreisning, herunder at det kan avsies dom for realiteten. Oslo tingrett støtter dette forslaget. En adgang for domstolene til å avsi realitetsdom for oppreisning sikrer at nivået på oppreisningserstatningen ikke blir lavere enn det ville blitt dersom de sivile kravene hadde blitt behandlet sammen med straffesaken. I tillegg vil en slik løsning være tidsbesparende ved at den som fremmer søksmålet slipper en ny runde i Erstatningsnemnda for voldsofre. Oslo tingrett kan ikke se at de ulemper som det vises til i høringsnotatet, under henvisning til Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2009 side 170, er tilstrekkelig tungtveiende til å avskjære domstolene fra å avsi realitetsdom i de tilfeller det her er tale om.

I høringsnotatet bes det videre om høringsinstansenes syn på utformingen av forslaget til ny § 17 a. Oslo tingrett foreslår at man i bestemmelsen sier at domstolene "kan" avsi dom for oppreisningserstatning dersom oppreisning er krevd.

3. Forslag til lovendring om fornærmedes og etterlattes deltakelse i rettsmøter (høringsnotatet punkt 8)

3.1 Innledning

Oslo tingrett støtter forslaget om at retten skal kunne beslutte at fornærmede og etterlattes rett til deltakelse under hovedforhandlingen skal kunne skje på annen måte enn ved tilstedeværelse i hovedforhandlingslokalet. En slik hjemmel er helt avgjørende for at gjennomføringen av 22. juli-saken skal kunne skje på en hensiktsmessig måte og i et lokale som gir den riktige rammen rundt saken. Det vises til at det pr. dags dato er oppnevnt 174 bistandsadvokater for 720 fornærmede og etterlatte i saken, slik at det er tale om et betydelig antall personer som har rett til å følge forhandlingene.

Rettsaken planlegges gjennomført ved lyd- og bildeoverføring til flere saler i Oslo tinghus, til andre lokaler i Oslo sentrum og til ca. 15 lokale domstoler rundt om i landet. Vi mener det er ønskelig at fornærmede og etterlatte skal kunne følge rettsforhandlingene i nærheten av sitt hjemsted, med venner og familie rundt seg. For unge fornærmede vil det på den måten også være mulig å følge opp skolegangen selv om de ønsker å overvære deler av hovedforhandlingen. Av den grunn er det lagt opp til at de fornærmede og etterlatte skal gis anledning til å overvære hovedforhandlingen lokalt, sammen med sin oppnevnte bistandsadvokat. Dersom vedkommende skal vitne i saken, vil han eller hun møte i Oslo tinghus den aktuelle dagen sammen med bistandsadvokaten.

Overføringen til de andre lokalene der de fornærmede og etterlatte gis muligheten til å overvære forhandlingene vil være en del av rettsmøtet. Det legges opp til at dette tilbudet skal oppleves som likeverdig sammenliknet med de som gis anledning til å følge straffesaken i hovedforhandlingslokalet. Det vil blant annet bli lagt til rette for at de fornærmede og etterlatte vil kunne utøve sine rettigheter og plikter på lik linje med de som er til stede i hovedforhandlingslokalet. Dette har en side til de koordinerende bistandsadvokatene, se nedenfor under punkt 4.

3.2 Merknader til endringsforslaget (høringsnotatet punkt 8.1)

Oslo tingrett støtter departementets forslag om at det skal være opp til retten å beslutte hvordan overføringen av hovedforhandlingen skal skje, så lenge dette skjer på en sikker og betryggende måte. Hva som er den mest hensiktsmessige og praktiske måte å overføre hovedforhandlingen på, vil avhenge av den enkelte sak, for eksempel i forhold til hvor mange steder hovedforhandlingen skal overføres til, hvor mange som skal følge forhandlingene mv. Aktuelle måter å overføre hovedforhandlingen på er bruk av videoteknikk og overføring av lyd- og bilde (streaming). Oslo tingrett mener hjemmelen bør utformes slik at den tar høyde for at også andre tekniske løsninger kan bli aktuelle i fremtiden.

Oslo tingrett er videre enig med departementet i at hjemmelen til å beslutte deltakelse i rettsmøte ved fjernmøte eller lyd- og bildeoverføring bør være generell, og ikke en særlig hjemmel som kun skal gjelde for straffesaken etter terrorhandlingene 22. juli 2011. Det må antas at det også i fremtidige saker kan oppstå behov for å beslutte at fornærmede og etterlattes deltakelse under rettsmøte skal skje fra annet sted enn hovedforhandlingslokalet.

Oslo tingrett mener i likhet med departementet at vilkårene for å treffe en beslutning om fjernmøte eller lyd- og bildeoverføring bør være strenge. En løsning med fjernmøte eller lyd-

og bildeoverføring bør kun være aktuelt i helt spesielle saker hvor det er mange parter og profesjonelle aktører involvert, og når andre særlige hensyn gjør seg gjeldende. Hjemmelen bør ikke kunne benyttes ut fra et motiv om å spare penger eller lignende.

3.3 Merknader til lovforslaget (punkt 8.2)

I annet avsnitt under høringsnotatet punkt 8.2 uttaler departementet at det i tilfeller hvor retten beslutter å overføre hovedforhandlingen til flere steder, hvor noen ikke skal være del av rettsmøtet, må det klart angis hvilke av stedene som skal regnes som del av rettsmøtet. Oslo tingrett synes det er uklart hva som menes med denne uttalelsen. Etter Oslo tingsretts oppfatning vil overføring av hovedforhandlingen til rettslokaler der fornærmede og etterlatte gis anledning til å overvære forhandlingene alltid være en del av rettsmøtet. Det samme gjelder hvis forhandlingene overføres til egne pårørendesentre, pressesentre el. Dette bør fremgå uttrykkelig i forarbeidene. Det har blant annet den betydning at reglene som gjelder for rettsmøtet, for eksempel reglene om offentlighet mv., også får anvendelse på de lokaler overføringen skjer til.

I tredje avsnitt presiserer departementet at bistandsadvokatene ikke har noen valgrett med hensyn til hvor de kan følge saken. Oslo tingrett slutter seg til dette og mener det er av sentral betydning at retten ikke bare kan bestemme at det skal holdes fjernmøte/lyd- og bildeoverføring, men også hvilke steder det skal overføres til og hvor den enkelte aktør – fornærmede, etterlatte og bistandsadvokatene – skal oppholde seg.

I fjerde avsnitt forutsetter departementet at de som skal avgi forklaring bør gis anledning til å være til stede i hovedforhandlingslokalet under hele rettsmøtet. Oslo tingrett kan ikke se at det nødvendigvis er en sammenheng mellom å avgi vitneforklaring og tilstedeværelse i rettsmøtet. Ved lengre saker som 22. juli-saken, som anslagsvis vil gå over 10 uker, men også i kortere saker, kan det at man skal vitne i saken ikke være avgjørende for om man har rett til å være til stede i hovedforhandlingslokalet under hele saken eller ikke. Dette bør være opp til retten å avklare i en dialog med de berørte partene. Blant de som følger 22. juli-saken i Oslo har man tenkt seg at det skal gå på omgang hvem som skal ha rett til å være inne i selve hovedforhandlingssalen og hvem som skal følge saken i sal med lyd- og bildeoverføring. Dersom den fornærmede eller etterlatte skal vitne i saken, vil dette selvsagt skje i hovedforhandlingslokalet med bistandsadvokaten til stede på aktørplass.

Avslutningsvis under punkt 8.2 stiller departementet et spørsmål om rettens beslutning om fjernmøte eller lyd- og bildeoverføring skal kunne påankes. Oslo tingrett har ingen sterke innvendinger mot at selve beslutningen om at fornærmede og etterlatte deltakelse i rettsmøte skal skje ved fjernmøte skal kunne påankes. Derimot mener Oslo tingrett at det bør være opp til retten å bestemme hvilke steder overføringen skal skje til og hvor de enkelte fornærmede eller etterlatte skal få tilbud om å følge forhandlingen, samt at avgjørelsene bør være uangripelige. Denne type skjønnsmessige beslutninger er normalt ikke gjenstand for anke, og det vil være uheldig for retten om slike avgjørelser skal kunne påankes av alle berørte parter.

4 Lovfesting av hjemmel for oppnevning av koordinerende bistandsadvokat (høringsnotatet punkt 9)

4.1 Generelt om forslaget

Oslo tingrett støtter forslaget om at retten skal kunne oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater. I store straffesaker, hvor det er et betydelig antall fornærmede, etterlatte og bistandsadvokater, er det et klart behov for at en eller flere bistandsadvokater har en koordinerende funksjon, både under etterforskningen og hovedforhandlingen, for eksempel for å avklare og samordne ulike synspunkter på spørsmål som oppstår underveis.

Oslo tingrett har god erfaring med bruk av koordinerende bistandsadvokater i 22. juli-saken. Dette har vært avgjørende for å få til en hensiktsmessig forberedelse av straffesaken. De koordinerende bistandsadvokatene har blant annet deltatt i drøftingsmøter med retten, påtalemyndigheten og forsvarerne. De har også koordinert informasjonsutvekslingen til og fra retten og påtalemyndigheten og de øvrige bistandsadvokatene, blant annet ved å sende ut referat fra drøftingsmøtene til de øvrige bistandsadvokatene. Ordningen har gitt bistandsadvokatene en betydelig større innflytelse på saksforberedelsene enn det som er vanlig.

4.2 Bistandsadvokatens oppgaver (høringsnotatet punkt 9.1)

Oslo tingrett er enig med departementet i at oppgavene til den koordinerende bistandsadvokaten som utgangspunkt skal være av praktisk og samordnende karakter. En koordinerende bistandsadvokat bør ikke frata eller overta sentrale rettigheter og plikter som er tillagt den enkelte bistandsadvokat. Videre er Oslo tingrett enig med departementet i at en koordinerende bistandsadvokat ikke skal kunne gripe inn og instruere hvordan den enkelte bistandsadvokat utfører sitt oppdrag. Etter Oslo tingretts syn bør det heller ikke høre inn under den koordinerende bistandsadvokatens oppgaver å videreformidle varsler og informasjon som normalt gis fra politi- eller påtalemyndighet eller retten direkte til den enkelte bistandsadvokat. Dette medfører ikke så store praktiske utfordringer for påtalemyndigheten eller retten at det ikke lar seg løse for eksempel ved bruk av e-post.

Oslo tingrett mener imidlertid at det i noen tilfeller er nødvendig at funksjonen til den koordinerende bistandsadvokaten går lenger enn det rent samordningsmessige. I store straffesaker med mange oppnevnte bistandsadvokater kan det være et klart behov for at den koordinerende bistandsadvokaten innehar noen av de funksjonene som ellers er tillagt den enkelte bistandsadvokat i loven.

Det er særlig på to områder det er viktig at den koordinerende bistandsadvokaten gis utvidede oppgaver. Det ene gjelder retten etter straffeprosessloven § 107 c fjerde ledd til å uttale seg om prosessuelle spørsmål som angår fornærmede og etterlatte. Dette kan være aktuelt både under saksforberedelsen og under hovedforhandlingen. Hvis det for eksempel kommer opp et prosessuelt spørsmål under hovedforhandlingen som angår alle de fornærmede eller etterlatte, vil det være hensiktsmessig at dommeren tar dette opp i retten og spør aktor, forsvarer og den koordinerende bistandsadvokaten. I eksempelvis 22. juli-saken kan retten ikke vente på at de koordinerende bistandsadvokatene har kontaktet og fått tilbakemelding fra over 170 bistandsadvokater.

Tilsvarende vil det kunne være behov for å gi retten en hjemmel til å beslutte at adgangen den enkelte bistandsadvokat har til å stille spørsmål under bevisopptak og hovedforhandling, jf. straffeprosessloven §§ 271 og 291 a, skal kunne overlates til den koordinerende bistandsadvokaten. I slike tilfeller vil det kunne etableres ordninger hvor den koordinerende bistandsadvokaten kan motta forslag til spørsmål fra de andre bistandsadvokatene i saken, for eksempel på e-post.

Oslo tingrett mener videre at retten i enkelte tilfeller også bør ha adgang til å bestemme at det kun er den koordinerende bistandsadvokaten som skal møte i for eksempel bevisopptak og andre rettsmøter under etterforskningen, og at de øvrige bistandsadvokatene ikke har den samme retten til å være til stede. Som eksempel fra 22. juli-saken kan nevnes at det ble holdt bevisopptak i USA over flere dager. I et slikt tilfelle vil det være umulig å forholde seg til over 170 bistandsadvokater. Det samme må gjelde i en del andre typer rettsmøter under etterforskningen, for eksempel ved saksforberedende møter. I 22. juli-saken har de koordinerende bistandsadvokatene sendt ut informasjon til de øvrige bistandsadvokatene etter fengslingsmøtene. Det betyr at alle bistandsadvokatene har kunnet informere klientene sine om hva som har skjedd, selv om de ikke selv har vært tilstede. Dette har også en side til salærfastsettelsen. Selv om bistandsadvokaten har en rett til å være til stede i rettsmøter, for eksempel i fengslingsmøter, må det vurderes om det skal anses som rimelig og nødvendig arbeid at andre enn den koordinerende bistandsadvokaten er til stede. Det vil si at i den grad andre bistandsadvokater er til stede, må det vurderes om de skal ha betalt.

Når det gjelder bistandsadvokatens rett til å foreslå supplerende bevisførsel om straffekravet etter straffeprosessloven § 264 a, mener Oslo tingrett at det kan være praktisk at den koordinerende bistandsadvokaten sammenfatter ønsker om bevisførsel under skyldspørsmålet. Dette vil gjøre bevisførselen mer konsentrert og trolig også gi bistandsadvokatene større gjennomslag for sitt syn.

Departementet tar også opp spørsmålet om den koordinerende bistandsadvokaten bør ha klienter i det samme sakskomplekset. Etter Oslo tingretts syn er det en fordel om den koordinerende bistandsadvokaten har egne klienter som er fornærmet eller etterlatt i saken. Erfaringer fra 22. juli-saken viser at den koordinerende bistandsadvokaten dermed får en tettere dialog med dem saken gjelder, og lettere fanger opp deres synspunkter på ulike spørsmål som oppstår både under saksforberedelsen og hovedforhandlingen. Noe som er av stor betydning for at retten skal kunne gjennomføre saken på en god måte i forhold til de fornærmede og etterlatte. I mindre saker vil det også være kostnadsdrivende hvis den koordinerende bistandsadvokaten ikke har egne klienter. Vi vil tro at det i for eksempel en sak som lommemannsaken, ville være uaktuelt å oppnevne en koordinerende bistandsadvokat som ikke har egne klienter.

4.3 Ankeadgang

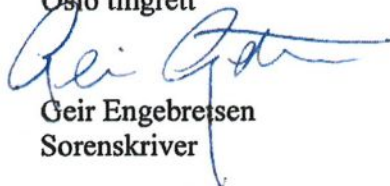
Avslutningsvis i høringsnotatet punkt 9.1 drøfter departementet spørsmålet om beslutningen om oppnevning av koordinerende bistandsadvokat bør kunne ankes. Departementet foreslår at beslutningen om det skal oppnevnes en koordinerende bistandsadvokat skal være gjenstand for anke av enhver som avgjørelsen rammer, mens beslutningen om hvem som skal oppnevnes gjøres uangripelig.

Oslo tingrett er enig med departementet i at beslutningen om å oppnevne en bestemt koordinerende bistandsadvokat ikke bør kunne ankes særskilt, og at dette fremgår uttrykkelig av loven. Oslo tingrett mener imidlertid også at selve beslutningen om det skal oppnevnes koordinerende bistandsadvokat i saken bør være uanngripelig. Det vil være den retten som forbereder saken som best kan avgjøre om det er hensiktsmessig med en koordinerende bistandsadvokat i saken eller ikke.

5. *Økonomiske og administrative konsekvenser*

Oslo tingrett har ingen særlige merknader til høringsnotatet punkt 5 om økonomiske og administrative konsekvenser ut over at vi mener at det i store straffesaker med mange aktører vil være klart ressursbesparende å oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater.

Oslo tingrett

Geir Engebretsen
Sorenskriver